

SOCIETAT CATALANA DE BIOLOGIA
FILIAL DE L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS

Carrer del Carme, 47
08001 Barcelona

Núm. 216

Octubre 2009

QUÈ CAL SABER?

LA DENOMINACIÓ DELS ARQUEUS

Segons la classificació filogenètica global dels éssers vius més acceptada actualment, basada en la seqüenciació de l'rRNA 16S i 18S, els organismes vivents es poden agrupar en tres dominis: **Bacteria**, **Archaea** i **Eukarya**. Els termes catalans corresponents a aquests mots usats en la nomenclatura científica pel que fa al primer i al tercer d'aquests dominis són, és clar, **bacteris** i **eucariotes**.

Els **Archaea** són uns organismes que tenen l'estructura cel·lular dels **procarïotes** (com els bacteris), amb trets metabòlics i ecològics molt peculiars (en molts casos, extremòfils i arcaics), que han estat identificats com a tal grup fa relativament poc (a la darrereria dels anys setanta del segle xx). D'antuvi van ser anomenats **Archaeobacteria**, i d'aquí va sortir la denominació catalana **arqueobacteris**, encara usada de vegades. Al cap d'uns quants anys, en veure que aquests organismes compartien l'organització cel·lular procariota amb els bacteris però que en diferien en molts aspectes (i en alguns aspectes eren més semblants als eucariotes), i també en adonar-se, més endavant, que constituïen un grup filogenètic separat, hom va decidir anomenar-los **Archaea**, sense la terminació **-bacteria**, en part per emfatitzar que no eren bacteris i que estaven emparentats, o no, tant amb els bacteris com amb els eucariotes.

Aquest canvi de nomenclatura ha fet que, en català, de vegades aquests organismes s'hagin anomenat **arquea**, en singular («una arquea»), i **arquees**, en plural («el domini de les arquees»). Aquesta adaptació terminològica és incorrecta, ja que la **a** final del mot **arquea** s'ha pres del grec, llengua en què aquesta terminació indica que el mot és del gènere neutre plural, i no del femení singular. El mot català correcte és **arqueu**, amb el plural **arqueus**. Es tracta, doncs, d'un mot masculí adaptat del mot grec neutre corresponent en singular (**arkhaion**). Semblantment, el singular del mot llatí neutre **bacteria** és **bacterium**, que ha donat **bacteri** en català, mot també masculí.

Agraïm especialment els comentaris de Ricard Guerrero i l'assessorament de Pere Montalat, de les Oficines Lexicogràfiques de l'Institut d'Estudis Catalans, pel que fa a l'etimologia dels tres mots comentats.

Web de QUÈ CAL SABER?
<http://www.iecat.net/scb/saber.htm>